

román

Édouard Louis

Skoncovat s Eddym B.

překlad Sára Vybíralová

**Pa
se
ka**

Skoncovat s Eddym B.

Édouard Louis
Skoncovat s Eddym B.

román

Nakladatelství Paseka

Přeložila Sára Vybíralová

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication F. X. Šalda, a bénéficié de la collaboration de l'Institut français de Prague.

Tato kniha vychází za pomoci programu na podporu publikační činnosti F. X. Šalda Francouzského Institutu v Praze.

**INSTITUT
FRANÇAIS**
Prague

EN FINIR AVEC EDDY BELLEGUEULE

Copyright © Éditions du Seuil, 2014

Translation © Sára Vybíralová, 2017

Photography © Félix Ledru, 2017

ISBN 978-80-7432-869-5

Didieru Eribonovi

Poprvé se stalo, že mé jméno nepojmenovává.

Marguerite Duras: Vytržení Lol V. Steinové

kniha 1

Pikardie

(konec 90. let 2. tisíciletí – začátek 3. tisíciletí)

Setkání

Na dětství nemám jedinou šťastnou vzpomínku. Tím nechci říct, že jsem během těch let nikdy nezažil pocit štěstí nebo radosti. Utrpení je zkrátka totalitní: vše, co se vymyká jeho záběru, vymaže.

Na chodbě se objevili dva kluci, jeden vysoký a zrzavý a druhý malý, s nahrbenými zády. Velký zrzek plivl *Tumáš do držky*.

Plivanec mi pomalu stékal po obličejí, žlutý a hustý, jako hleny, jež vážnou v krku starším nebo nemocným lidem, silně, odporně páchl. Pronikavý, ostrý smích obou kluků *Hele, schyť to přímo do ksichtu, čurák*. Stéká mi od oka až ke rtům, do úst. Neodvážuju se ho otřít. Mohl bych to udělat, smáznout ho rukávem. Stačil by zlomek vteřiny, rychlý pohyb, a plivanec by se mi na rty nedostal, ale já to neudělám, ze strachu, že bych je popudil, ze strachu, že by se rozčílili ještě o něco víc.

Nečekal jsem, že to udělají. Násilí mi přitom není neznámé, zdaleka ne. Odjakživa, co jen mé vzpomínky sahají, jsem vídal svého otce, jak se opilý u vchodu do baru rve s jinými opilými chlapy, jak jim rozbíjí nos nebo vyráží zuby. Chlapi se příliš upřeně zadívají na mou matku, a otec už pod vlivem alkoholu soptí *Za koho mě máš, že mi takhle očumuješ babu, hajzle zasranej*. Matka se ho snaží uklidnit *Klid, miláčku, klid*, její námitky však nikdo neposlouchá. Otcovi kamarádi nakonec v určitou chvíli vždycky zasáhnou, takové je pravidlo, tak se má zachovat opravdový přítel, *dobrej kámoš* se musí vrhnout do rvačky a odtrhnout mého otce od toho druhého, terče jeho opilosti, s obličejem už zhmožděným ranami. Když některá z našich koček vrhla mladé, vídal jsem otce, jak cpe čerstvě narozená koťata do igelitky ze supermarketu a mlátí s ní o betonový obrubník, dokud se taška nenaplní krví a mňoukání neutichne. Vídal jsem ho, jak v zahradě podřezává prasata, pije ještě horkou krev, kterou zachycoval do nádob a pak z ní dělal jelita (krev na jeho rtech, na bradě, na tričku) *Todle je ze všeho nejlepší, ta krev, co z pašíka vyteče, hned když zhebné*. Kvičení umírajícího prasete, když mu otec přeřízl průdušnici, se neslo přes celou ves.

Bylo mi deset. Na druhém stupni jsem byl nový. Když se objevili na chodbě, ještě jsem je neznal. Neznal jsem dokonce ani jejich křestní jména, což bylo vzácné v tak malé škole, kterou navštěvovalo ani ne dvě stě žáků a kde se všichni rychle seznámili. Kráčeli pomalu, usmívali se, nevyzařovala z nich žádná agresivita, takže jsem si nejdřív myslel, že se chtějí jenom seznámit. Proč se mnou ale chtějí mluvit velcí kluci, proč, když jsem tu nový? Školní dvůr fungoval stejně jako zbytek světa: velcí se s malými nestýkali. Matka tak mluvila o dělnících: *My malý lidičky nikoho nezajímáme, rozhodně ne ty velký pány.*

Na chodbě se mě zeptali, kdo jsem, jestli to jsem já, ten *Bellegueule*, ten, co o něm všichni mluví. Položili mi tu otázku, kterou jsem si pak v duchu donekonečna opakoval, celé měsíce, celé roky.

To seš ty, ta buzna?

Tím, že ji vyslovili, ji do mě navždy otiskli jako stigma, značku, jaké staří Řekové vypalovali rozžhaveným železem či vyrývali nožem na těla zvrhlíků, představujících nebezpečí pro společenství. Zaskočilo mě to, ačkoli to nebylo poprvé, co mi někdo něco takového řekl. Na urážku si člověk nikdy nezvykne.

Pocit nemohoucnosti, ztráty rovnováhy. Usmál jsem se – a z doznívajícího slova *buzna* se mi málem rozskočila hlava, bušilo ve mně v rytmu tepu.

Byl jsem hubený, mou schopnost obrany jistě vyhodnotili jako nevalnou, takřka nulovou. V tomhle věku mi rodiče často přezdívali *Kostlivec* a můj otec neustále opakoval stejné průpovědky *Seš tak hubenej, že slyším, jak ti chrastěj kosti*. Ve vesnici i v naší rodině se váha cenila. S oblibou se říkalo *Lepší než chcípat hlady, pár kilo navíc není žádná nemoc*.

(O rok později, když už mě popichování členů rodiny ohledně mé váhy začalo unavovat, jsem se rozhodl, že ztloustnu. Po škole jsem si kupoval sáčky chipsů za peníze, o které jsem si říkal tetě – rodiče by mi je dávat nemohli – a cpal jsem se. Ačkoli jsem doposud odmítal matčina příliš tučná jídla, právě proto abych nedopadl jako otec a bratři – rozhořčovala se: *Ti to snad ucpe díru do prdele?* –, najednou jsem začal hltat všechno, co jsem měl na dosah, jako ta mračna hmyzu likvidující celé krajiny. Za jediný rok jsem přibral asi dvacet kilo.)

Nejdřív do mě lehce strkali rukou, nijak surově, pořád se smáli a já měl pořád ten plivanec na

obličej, pak přitvrdili, až mi nakonec praštili hlavou o zeď. Mlčel jsem. Jeden mě chytil za ruce a druhý mě kopal, usmíval se stále méně, svou roli bral stále vážněji, jeho obličej zračil ve stále větší míře soustředění, hněv, nenávist. Vzpomínám si: rány do břicha, bolest způsobená úderem mé hlavy o cihlovou zeď. Bolest, náhle trpící, zraněné, zmučené tělo, na to u takového výjevu nemyslíme. Myslíme – chci říct: sledujeme-li podobnou scénu zvenčí – na ponížení, nepochopení, na strach. Ale na bolest ne.

Z úderů do břicha jsem se začal dusit, nemohl jsem se nadechnout. Otvíral jsem ústa, jak jsem jen dokázal, aby mi do plic proudil kyslík, vypjal jsem hrudník, ale vzduch dovnitř nešel; zdálo se mi, že mám plíce náhle plné husté mízy, olova. Najednou jsem cítil, jak jsou těžké. Tělo se mi klepalo, jako by mi už nepatřilo, nepodléhalo mé vůli. Jako stárnoucí tělo osvobozující se od nadvlády ducha, když je duch opouští, odmítá ho poslouchat. Tělo, které se stává břemenem.

Smáli se, když mi z nedostatku kyslíku zrudl obličej (pověstná přirozenost lidových vrstev, jednoduchost chudých lidí, kteří se rádi smějí,

dobráků). Oči se mi zamlžily, bezděčně mi do nich vstoupily slzy, jako když člověku zaskočí slina nebo sousto. Nepochopili, že mi slzy tečou, protože se dusím, mysleli si, že pláču. Začali být netrpěliví.

Když se ke mně naklonili, ucítil jsem jejich dech, pach zkažených mléčných výrobků, mrtvých zvířat. Stejně jako já si pravděpodobně nikdy nečistili zuby. Vesnickým matkám na ústní hygieně jejich dětí nijak nezáleží. Zubař je příliš drahý a nedostatek peněz se nakonec vždycky promění ve vědomou volbu. Matky říkávaly *V životě jsou přece důležitější věci*. Dodnes na tuto nedbalost své rodiny, své společenské vrstvy, doplácím úpornými bolestmi a probdělými nocemi, a až o mnoho let později nastoupím v Paříži na École normale, budou se mě spolužáci vyptávat *Jak to, že ti, prosím tě, rodiče nenechali dát rovnátka?* Mé lži. Odpovím, že mí rodiče, intelektuálové až příliš bohémského ražení, se tolik starali o to, aby se mi dostalo vzdělání v literatuře, že to někdy bylo i na úkor péče o zdraví.

Velký zrzek a malý nahrbený kluk se v chodbě rozkřičeli. Nadávky se střídaly s ranami a já byl

ticho, vždycky. *Buzno, buzerante, homouši, homoději, bukvice jedna, obojživelníku, nabíječko, tetko, teplomete, análníku, růženo, mrdkožroute, teplouši, tetko, nebo pederaste, pedále.* Občas jsme se mýjeli na schodišti přeplněném žáky, nebo jinde, přímo uprostřed dvora. Před ostatními mě nemohli uhodit, tak hloupí nebyli, hrozilo by jim vyloučení ze školy. Spokojili se s nadávkou, pouhým *buzno* (nebo něčím jiným). Nikdo z okolí tomu nevěnoval pozornost, ale slyšeli to. Museli to slyšet všichni, vzpomínám si totiž na spokojené úsměvy na tvářích dětí na dvoře či na chodbě, jako by se v nich zračilo potěšení z toho, že vidí a slyší, jak velký zrzek a malý nahrbený kluk činí spravedlnosti zadost, říkají nahlas to, co si všichni vskrytu myslí, a když jdu kolem, šeptají *Čum, to je Belle-gueule, ta buzna.*

Můj otec

Tak třeba můj otec. V roce 1967, kdy přišel na svět, na vesnici ženy ještě nejezdily do porodnice. Rodily doma. Jeho matka ho porodila na pohovce plné prachu, psích a kočičích chlupů, špíny nanesené věčně zabláčenými botami, které se u dveří nezouvaly. Ve vesnici jsou samozřejmě silnice, ale také mnoho *polňaček*, kudy se pořád chodí, kde si děti hrají, nevyasfaltované kamenité, prašné cesty podél polí, pěšiny za deštivých dní podobné pohyblivým pískům.

Než jsem nastoupil na druhý stupeň, několikrát týdně jsem se vydával zajezdit si po *polňačkách*. Zastrčil jsem si mezi paprsky kola kus kartonu, aby to při šlapání znělo jako motorka.

Otcův otec hodně pil, lil do sebe pastis a víno po pětilitrových krabicích tak jako většina mužů na vesnici. Alkohol kupoval u nás v potravinách,

které zároveň slouží i jako bar, prodejna tabáku a výdejna chleba. Nakoupit tam lze v kteroukoli hodinu, stačí zaklepat u majitelů. Rádi poslouží.

Jeho otec hodně pil, a jen co se opil, tloukl jeho matku: najednou se k ní otočil, nadával jí, házel po ní vším, co mu přišlo pod ruku, klidně i vlastní židlí, a pak ji bil. Můj otec, tehdy ještě příliš malý, bezbranné slabé dítě, je bezmocně sledoval. Mléky v sobě hromadil nenávist.

Nic z toho mi nikdy neřekl. Můj otec nemluvil, alespoň o těchhle věcech ne. Dělal to za něj matka, to byla její ženská role.

Jednou ráno – mému otci tehdy bylo pět let – jeho otec navždy odešel, bez varování. Vyprávěla mi to babička, která také předávala rodinné příběhy (zase ta ženská role). Po těch letech se tomu už smála, nakonec byla šťastná, že se manžela zbavila *Šel takle jednou ráno do fabriky, my na něj čekali s večeří, jenže už nepřišel*. Pracoval v továrně jako dělník, to on nosil domů výplatu, a když zmizel, rodina s šesti nebo sedmi dětmi se ocitla bez prostředků, tak tak, že měli co jíst.

Otec na to nikdy nezapomněl, říkával přede mnou *Nasrat na toho vyjebanýho čuráka, co od nás odešel, co nechal mámu samotnou s holejma rukama, nasrat*.

Když o pětatřicet let později otcův otec zemřel, seděli jsme zrovna všichni u televize, v rodinném kruhu.

Otci volala jeho sestra nebo možná někdo z hospicu, kde jeho *fotr* dožil. Osoba v telefonu mu sdělila, *Tvůj – váš – otec dnes ráno zemřel, rakovina, a hlavně rozdrcená kyčel v důsledku pádu, rána se zanítla, dělali jsme vše, co bylo v našich silách, ale nebylo možné ho zachránit.* Vylezl na strom, že prořeže větve, a uřízl tu, na které seděl. Když jim osoba na druhém konci linky tohle řekla, smáli se oba mí rodiče tolik, že pořádnou chvíli trvalo, než zase popadli dech. *Podříznout si pod sebou větev, takovej debil, to nevymyslíš.* Nehoda, rozdrcená kyčel. Když se to otec dověděl, byl štěstím bez sebe, povídá matce: *Tak už je konečně po něm, po šmejdovi starym.* A dodal: *Du koupit flašku, to se musí zapít.* O několik dní později slavil čtyřicátiny a vypadal šťastný jako nikdy předtím, tvrdil, že se během několika dní odehrály dvě věci, které si zaslouží oslavu, dva dobré důvody, aby si *vyhodil z kopejtky*. Trávil jsem večer s nimi, usmíval se jako dítě napodobující náladu rodičů, aniž přesně ví proč (ty dny, kdy matka plakala, jsem plakal také, aniž bych věděl proč; prostě jsem plakal). Otce dokonce napadlo

koupit pro mě limonádu a mé oblíbené slané kre-
kry. Nikdy jsem se nedozvěděl, zda ve skutečnosti
tiše netrpěl, zda se při zprávě o smrti svého otce
neusmíval právě tak, jako je možné se usmívat,
když nám plivou do tváře.

Otec nechal školy velice brzy. Dával přednost tan-
covačkám v okolních vesnicích a rvačkám, které
s nimi byly nezbytně spojeny, vyjížděním na mo-
torce – říkalo se jí *prďoch* – k rybníkům, kde trá-
vil celé dny a rybařil, dnům stráveným v garáži,
kde motorku vylepšoval, *tunil si mašinu*, aby byla
silnější, rychlejší. I když na střední ještě chodil,
stejně byl za různé prohřešky, nadávky učitelům
nebo neomluvené hodiny většinu času z vyučo-
vání vyloučen.

Hodně mluvil o rvačkách *V patnácti šestnácti
jsem byl pěkněj drsňák, furt jsem se rval, ve škole,
na zábavě, s kámošema jsme se často pěkně sun-
dali. Bylo nám to u prdele, aspoň byla sranda,
a je fakt, že kdyby mě v té době vykopli z továrny,
našel bych si raz dva místo jinde, tehdy to ne-
bylo jako dneska.*

Přerušil totiž studium na odborné střední
škole a nastoupil jako dělník v továrně v naší
vesnici, kde se vyráběly mosazné součástky,

stejně jako před ním jeho otec, jeho dědeček a pradědeček.

Vesničtí drsňáci, zosobňující všechny tolik ceněné mužské hodnoty, se odmítali podřizovat školní disciplíně a pro otce bylo důležité se počítat mezi ně. Když prohlásil o některém z mých bratrů nebo bratranců, že je to *drsňák*, slyšel jsem v jeho hlase obdiv.

Moje matka mu jednoho dne oznámila, že je těhotná. Bylo to na začátku devadesátých let. Čekala syna, mě, jejich nejstarší dítě. Měla už dvě děti z předchozího manželství, mého staršího bratra a starší sestru; zplodila je se svým prvním manželem, alkoholikem, jenž zemřel na cirhózu jater a jehož mrtvolu našli až o několik dní později, ležící na zemi, v rozkladu a prolezlou červy, zvláště jedna tvář byla v tak pokročilém stadiu, že jí prosvítala čelist, v níž se to hemžilo larvami, zela mu tam díra, díra zvící golfové jamky uprostřed voskovitého, zažloutlého obličeje.

Můj otec z toho měl velkou radost. Ve vesnici bylo důležité být drsňák, ale také umět drsňáky vychovat ze svých synů. Každý otec posiloval prostřednictvím synů svou mužskou identitu, bylo jeho povinností vštípit jim své chlapské hodnoty.

A můj otec se na to chystal, plánoval vychovat ze mě drsňáka, ve hře byla jeho mužská hrdost. Rozhodl se dát mi jméno Eddy podle amerických seriálů, které sledoval v televizi (stále ta televize). V kombinaci s příjmením Bellegueule, totiž Držtička, které mi předal spolu s minulostí, již bylo obtíženo, jsem se tedy měl jmenovat Eddy Bellegueule. Jméno pro drsňáka.

Manýry

Otcovy naděje a sny jsem zadupal velmi brzy. Problém byl odhalen už v prvních měsících mého života. Skoro to vypadalo, že jsem se tak už narodil, nikdo nikdy nepochopil, jak a proč se to ve mně probudilo, odkud se bere ta neznámá síla, jež se mě při narození zmocnila a uvěznila mě v mém vlastním těle. Když jsem začal mluvit, učil se první slova, tíhl můj hlas spontánně k ženské intonaci. Byl vyšší než hlas ostatních chlapců. Pokaždé, když jsem se dal do řeči, začaly mi ruce máchat všemi směry, kroutit se a vířit ve vzduchu.

Rodiče tomu říkali *nakrucování*, říkali mi, ať se *přestanu nakrucovat*. Kladli si otázku *Proč se ten Eddy předvádí jako buchta*. Krotili mě: *Nech toho, to sebou nemůžeš přestat mlít jak náká pošahaná tetka?* Mysleli si, že se schválně chovám zženštile, že jsem si tuhle individuálně

pojatou estetiku vystupování sám rozvinul, abych je štvál.

Přitom jsem ani já sám nevěděl, proč jsem takový. Ten způsob chování, ty manýry mě ovládaly, podmanily si mě, ani ten vysoký hlas jsem neměl naschvál. Ani chůzi, při níž jsem výrazně, příliš výrazně kroutil boky, ani pronikavé výkřiky, které mi unikaly, které jsem nevyrážel vědomě, ale doslova mi unikaly z hrdla, když mě něco překvapilo, nadchlo nebo vyděsilo.

Pravidelně jsem chodil do dětského pokoje, kde byla tma, protože se tam nedalo pořádně rozsvítit (nebyly peníze na opravdové osvětlení, závěsný lustr nebo třeba jen žárovku na stropě; měli jsme tam jen jednu stolní lampičku).

Bral jsem si sestriny šaty, oblékal se do nich a předváděl se, zkoušel si všechno, co jsem našel: krátké i dlouhé sukně, puntíkové nebo proužkované, projmutá trička s výstřihem, obnošená a děravá, krajkové i vycpané podprsenky.

Tahle představení pro jediného diváka, jímž jsem byl sám, mi tehdy připadala jako to nejkrásnější, co jsem kdy viděl. Líbil jsem se sám sobě tolik, až bych plakal radostí. Srdce mi bušilo, div se mi nerozskočilo.

Když mě pak euforie z přehlídky přešla, byl jsem vyčerpaný, cítil jsem se náhle pitomeč, jako by mě dívčí šaty, které jsem měl na sobě, pošpinily, a nejenže jsem si připadal jako pitomec, sám sobě jsem se hnusil, žasl jsem nad tím, kde se ve mně vzalo to šílenství, že jsem měl potřebu se převlékat, jako když člověk pod vlivem alkoholu ztratí zábrany a chová se směšně a druhý den mu zbudou jen bolestivé a zahanbené vzpomínky a lítost. Představoval jsem si, že to oblečení rozstříhám, spálím, zahrabu někde, odkud ho nikdy nikdo nevykope.

I mé záliby vždy nějak automaticky odpovídaly těm ženským, aniž bych věděl či chápal proč. Líbilo se mi divadlo, popové zpěvačky a panenky, zatímco mí bratři (a svým způsobem dokonce i moje sestry) dávali přednost počítačovým hrám, rapu a fotbalu.

Jak jsem rostl, cítil jsem, jak na mně ulpívají otcovy stále tíživější pohledy, jak v něm vzrůstá děs, jak sílí jeho bezmoc tváří v tvář monstru, které přivedl na svět a které den za dnem stále neodvratněji potvrzovalo svou jinakost. Matka vypadala, že je situace nad její síly, a brzy to vzdala. Mnohokrát mě napadlo, že jednou odejde a nechá jenom vzkaz na stole, v němž vysvětlí, že už

nemůže dál, že si takového syna jako já nezaslouží, že na takový život není připravená a nárokuje si své právo všeho nechat. Jindy jsem si představoval, že mě rodiče zavedou někam hodně daleko nebo do hlubokého lesa a nechají mě tam, jako se to dělá se zvířaty (a věděl jsem, že to neudělají, nebylo to možné; ale představoval jsem si to).

Byli z toho nepochopitelného stvoření bezradní a usilovně se mě snažili přivést na správnou cestu. Rozčilovali se, stěžovali si *Jemu snad hrabe, nemá to v hlavě v pořádku*. Většinou mi říkali *buchto*, přičemž *buchta* pro ně byla tou nejhorší nadávkou – to, co teď říkám, se dalo poznat z jejich tónu –, zračil se v ní ten největší odpor, mnohem víc než v *blbečku* nebo *kreténe*. Ve světě stojícím na maskulinních hodnotách o sobě i moje matka říkala *na mě si jen tak někdo nepřijde, mám přece koule*.

Otec doufal, že by mě mohl utužit fotbal, a navrhoval mi, abych chodil hrát, tak jako kdysi on sám, jako mí bratřenci a bratři. Odmítal jsem: už v tomto věku jsem toužil chodit na tanec jako moje sestra. Představoval jsem si sám sebe na jevišti,

snil jsem o punčochách a třpytkách, o aplaudujících davech, jimž kynu, blažený a zbrocený potem, jelikož jsem však věděl, jaká je to ostuda, nikdy jsem se nepřiznal. Jiný kluk z vesnice, Maxim, na tanec chodil, protože ho k tomu z jakéhosi záhadného důvodu nutili rodiče, a schytával posměch ostatních. Říkalo se mu *Balerína*.

Otec mě úpěnlivě prosil *Je to zadarmo a budeš tam s bratrancem, s kámošema z vesnice. Tak to zkus. Zkus to, prosím tě.*

Souhlasil jsem, že půjdu na jeden trénink, spíš ze strachu z možného trestu, než že bych ho chtěl potěšit.

Šel jsem tam a vrátil se dřív než ostatní, protože po tréninku jsme se museli jít převléknout do šaten. S hrůzou a zděšením jsem zjistil (mohlo mě to přitom napadnout, tyhle věci každý ví), že jsou sprchy společné. Vrátil jsem se a řekl mu, že ve fotbalu nemůžu pokračovat *Já tam chodit nechci, mě fotbal neba, není to pro mě*. Chvilí naléhal a pak to vzdal.

Jednou jsme spolu cestou do baru potkali předsedu fotbalového klubu, kterému se říkalo *Fajfka*. *Fajfka* se ho zeptal s oním výrazem, jaký lidé nasazují, aby vyjádřili údiv, s jedním obočím zdviženým *A co že už tvůj kluk nechodí*. Viděl